



Compendium voor Kust en Zee

Blauwdruk voor de uitbouw van een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België

2 juni 2011

Vlaams Instituut voor de Zee
Cijfers&Beleid
VLIZ - Vlaams Instituut voor de Zee
InnovOcean site, Wandelaarkaai 7
B-8400 Oostende
www.vliz.be

Inhoudstafel

1. Inleiding.....	2
2. Geografische afbakening	3
3. Uitgangspunten.....	4
4. Doel en Doelgroepen	5
4.1. Strategische doelstelling	5
4.2. Concrete doelstellingen	5
4.3. Doelgroepen.....	6
5. Structuur en Producten.....	6
5.1. Verankering/inbedding in bestaande structuren.....	6
5.2. Bouwstenen	7
5.2.1. Wetenschappelijke rapporten als bouwstenen	8
5.2.2. Beleidsdocumenten als aansturing	8
5.3. Samenhang met andere indicatorrapportages.....	9
6. Organisatie en Planning	9
6.1. Organisatie	9
Expertengroep	10
Co-auteurs.....	10
Lectoren	10
VLIZ-team	10
6.2. Tijdsplanning	11
7. Voorstel inhoud Compendium.....	12
8. Voorstel indicatorenrapportage	15
a. Opbouw:.....	15
b. Inhoud:.....	16

1. Inleiding

De laatste jaren bestaat er een groeiende vraag naar wetenschappelijk onderbouwde en geactualiseerde informatie als antwoord op maatschappelijke vragen en probleemstellingen met betrekking tot de mariene en maritieme sfeer. Deze vragen vloeien veelal voort uit de toenemende nood aan een geïntegreerde benadering waarbij naast de aandacht voor resultaten van bijvoorbeeld fysisch, chemisch, biologisch en geologisch milieu- en natuuronderzoek in het mariene systeem ook socio-culturele, economische en institutionele aspecten aan bod komen. Dergelijke informatie is deels voorhanden maar - waar beschikbaar en toegankelijk - over het algemeen sterk gefragmenteerd, sectorgebonden en 'verborgen' in rapportages over een breder geografische gebied. Dit is een rechtstreeks gevolg van het dispers karakter van de zeewetenschappelijke onderzoeksinstellingen (s. l.) en de versnippering van bevoegdheden met betrekking tot de kust en de zee in Vlaanderen en België.

Dit nieuwe initiatief van het VLIZ speelt in op de hierboven aangehaalde probleemstelling door bestaande informatie en gegevens uit disperse en sectorale bronnen toegankelijk te maken, te bundelen en waar mogelijk te integreren over de grenzen van de sectoren en bevoegdheden heen. Op deze manier wordt aansluiting gevonden bij het Europese streven naar een Duurzaam en Geïntegreerd Maritiem Beleid dat de ontwikkeling van drie instrumenten als cruciaal bestempelt (COM(2007) 575, SEC(2007) 1278):

- maritieme controle (cruciaal voor de veiligheid en de beveiliging van de maritieme ruimte)
- maritieme ruimtelijke ordening en geïntegreerd kustzonebeheer (een sleutelinstrument voor duurzame besluitvorming)
- een omvattende en toegankelijke bron van gegevens en informatie.

Het Compendium¹ voor Kust en Zee beoogt een gebiedsgerichte (Vlaanderen en België) en thematische invulling van dit laatste instrument. Dit compendium tracht voor de eerste maal een geïntegreerd en wetenschappelijk onderbouwd overzicht aan te reiken dat de brug slaat tussen de verschillende disciplines in de mariene en maritieme wetenschappen en een brede groep van ambtenaren, politici en deskundigen die op verschillende niveaus professioneel actief zijn in de mariene/maritieme omgeving. Daarnaast vervult het compendium ook een communicatieve functie door bij te dragen tot de ontsnippering in het Vlaamse zeewetenschappelijke landschap en maatschappelijk betrokken groepen (stakeholders). Dit instrument richt zich dan ook in de eerste plaats op de professionele gebruiker, zowel op Europees, nationaal als lokaal niveau.

Deze blauwdruk is een aanzet tot het formuleren van de doelstellingen, doelgroepen, bereik, producten, procedures en tijdsplanning voor een systematisch ingepland compendium. De blauwdruk is dan ook een voorbereidend document teneinde een netwerk uit te bouwen en voorbereidend overleg rond dit instrument te

¹ Betekenis van het begrip 'compendium'

Compendium

'Samenvattend handboek waarin de hoofdlijnen en het begrippenapparaat van een wetenschap zijn weergegeven'
Van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal

Compendium

'Afgeleid van het Latijnse pendere (wegen) - Een kort begrip. Een samenvattend overzicht'
Gevonden op <http://users.raketnet.nl/m.van.elburg/>

Compendium

Letterlijk 'besparing'. Handboek met een beknopt overzicht van een wetenschapsgebied of samenvatting van een aantal teksten met de bedoeling alleen de feiten weer te geven. Gevonden op <http://www.dbnl.org/tekst/bork001lett01/>

organiseren. Het uiteindelijke draaiboek voor de opmaak van het compendium komt tot stand nadat de opmerkingen en aanbevelingen van de raad van bestuur en de kerngroep van de wetenschappelijke commissie van het VLIZ, de bevoegde instellingen en het netwerk van sleutelpersonen in rekening gebracht zijn.

2. Geografische afbakening

Het Compendium zal zich richten op het Belgisch Deel van de Noordzee (BNZ), de aanpalende estuaria en het kustgebied (figuur 1). Voor de afbakening van het 'kustgebied' aan de landzijde wordt de definitie van het Coördinatiepunt Duurzaam Kustbeheer (CDK)² gevolgd: de 10 kustgemeenten en de 9 'kustpoldergemeenten' (figuur 1).

Het Schelde-estuarium speelt een cruciale rol in het gebruik en beheer van de mariene gebieden en vormt een onlosmakelijke schakel voor de doorvloeiing van goederen en diensten vanuit de zeegebieden naar het hinterland. Naar aanleiding van de Scheldeverdragen werd, binnen het kader van de Vlaams-Nederlandse samenwerking, een gezamenlijke Langetermijnvisie (LTV) voor het Schelde-estuarium opgesteld door de toenmalige Technische Schelde Commissie (2001). Binnen de huidige Vlaams-Nederlandse Schelde Commissie (VNSC) wordt werk gemaakt van de coördinatie en afstemming van projecten, programma's, monitoring en data- en informatiebeheer (cfr. Werkgroep Onderzoek en Monitoring van de VNSC, ProSes 2010, MONEOS, ScheldeMonitor en Schelde dataportaal). Het is in deze context dat het Schelde-estuarium een eigen hoofdstuk krijgt in dit Compendium. In het geval van het Schelde-estuarium wordt de grens van het studiegebied bovenstrooms gelegd bij de sluizen van Gent en de mondingsgebieden van de zijrivieren. Benedenstrooms omvat het estuarium de Schelde en haar mondingen met inbegrip van de Vlake van de Raan en andere ondiepe gebieden.

² Het CDK is het aanspreekpunt voor een geïntegreerd duurzaam kustbeheer in België.



Figuur 1. De geografische focus van het studiegebied van het Compendium. Dit studiegebied omvat het Belgisch deel van de Noordzee en de aanpalende estuaria alsook de kustzone.

Binnen deze geografische afbakening worden zowel de lucht, het wateroppervlak, de waterkolom, de zeebodem en waterbodem als de ondergrond met hun levende en niet-levende rijkdommen in rekening gebracht.

Deze begrenzingen worden niet als een strakke afbakening beschouwd. Afhankelijk van het thema dat voorligt, kan het wenselijk zijn om over deze grenzen heen te kijken. Bovendien biedt Europa en het concept van de 'regionale zee' een belangrijk geografisch kader, in het bijzonder voor het Geïntegreerd Maritiem Beleid. Voorts wordt Europa gebruikt als een vergelijkingskader voor de situatie in België en Vlaanderen.

3. Uitgangspunten

- Het Compendium is een objectief document dat zich baseert op feiten en cijfers.
- Het Compendium dient in de eerste plaats als instrument voor het ontsluiten, bundelen en aanreiken van informatie en gegevens. Hierbij wordt een meer geïntegreerde visie voor kust en zee beoogd in navolging van de principes van het Europese Geïntegreerd Maritiem Beleid.
- Het Compendium omvat zowel economische, socio-culturele, institutionele als ecologische thema's en is bijgevolg GEEN milieu-, natuur- noch 'landbouw en visserij'-rapportage, hoewel het milieu, de natuur en de zeevisserij intrinsiek deel uitmaken van de thematische en geografische afbakening van het Compendium.

- Het Compendium wil ten behoeve van de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling een brug slaan tussen de verschillende disciplines van het wetenschappelijk onderzoek en tussen dit onderzoek en het beleid met betrekking tot de zee, de aanpalende kustzone en de estuaria.
- Het Compendium promoot de principes van een '[open access](#)' politiek (sociale beweging in de academische wereld die de toegang tot data, informatie en kennis nastreeft) en de principes van openbaarheid van bestuur. Het publiekelijk beschikbaar stellen van informatie en gegevens die geproduceerd zijn met publieke middelen is een concreet gevolg van deze politiek.
- Het Compendium bouwt op de gepubliceerde en/of publiekelijk ter beschikking gestelde resultaten van het bestaande mariene en maritieme onderzoek in Vlaanderen en België. Het komt mede tot stand door een expliciete samenwerking met bevoegde instanties en academische en andere erkende instellingen wiens vaste takenpakket een formele rapportage inhoudt (zie 5.3.). Het collectieve karakter van dit initiatief zal ook tot uiting komen in de vormgeving van het product (zie communicatiestrategie).
- Het kennisdocument zal ook de resultaten van relevant onderzoek van Belgische/Vlaamse wetenschappers ter ondersteuning van een duurzaam gebruik van kust, zee en estuaria, dat buiten het studiegebied werd verricht, toelichten. Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van cijfergegevens uit Europese instellingen teneinde de Vlaamse/Belgische situatie in een ruimer kader te plaatsen.
- Het Compendium is geen einddoel voor het ondersteunen van een geïntegreerde benadering van het mariene en maritieme beleid, maar wordt als middel ingezet in het kader van een permanente communicatiestrategie.
- Het Compendium weerspiegelt de concrete vraagstelling naar informatie vanuit de diverse doelgroepen. Een gerichte bevragsronde is dan ook mee bepalend voor de verdere afbakening van de randvoorwaarden en inhoud (thema's). Daarnaast wordt binnen dit document ook op eigen initiatief informatie aangereikt.
- Het Compendium zal met een vastgelegde frequentie geactualiseerd worden teneinde in te spelen op de veranderingen in deze vraagstelling.

4. Doel en Doelgroepen

4.1. Strategische doelstelling

Het VLIZ beoogt met dit Compendium objectieve en wetenschappelijk onderbouwde informatie en gegevens uit het mariene en maritieme onderzoek aan te reiken. Het Compendium zal op deze wijze dienst doen als instrument bij het streven naar een Duurzaam en Geïntegreerd Marien/Maritiem Beleid en kustzonebeheer.

Het geïntegreerde en grensoverschrijdende karakter (inclusief land-zee grens) van het Compendium zal bijdragen tot een verhoogde communicatie binnen en vanuit het versnipperde zeewetenschappelijke landschap in Vlaanderen en België (een 'visitkaartje' van de Vlaamse zeewetenschappelijke gemeenschap, zie communicatiestrategie). Verder tracht het Compendium de betrokkenen bewust te maken van de uitdagingen en opportuniteiten in de mariene en maritieme sfeer.

4.2. Concrete doelstellingen

1. Het uitbouwen van een structuur voor samenwerking bij de (re)productie van wetenschappelijk gefundeerde gegevens en informatie die het Compendium onderbouwen.

2. Het produceren van een vijfjaarlijks kennisdocument en het uitbouwen van een website als interactieve drager voor de gegevens en informatie.
3. Het structureel aanreiken van wetenschappelijke gegevens en informatie die traditioneel dispers en gefragmenteerd beschikbaar zijn, ten behoeve van een grotere interdisciplinariteit en een geïntegreerd marien/maritiem beleid, incl. kustzonebeheer.
4. Het actief aanreiken van informatie en gegevens als wetenschappelijke onderbouwing van continue communicatie over en binnen de mariene en maritieme sfeer. Daarnaast fungeert het Compendium als basis voor het doorvertalen van informatie naar andere niveaus.
5. Het identificeren van kennishiaten en opportuniteiten voor toekomstig onderzoek.

4.3. Doelgroepen

Het Compendium richt zich op

- **Wetenschappers** uit alle disciplines,
- **Een brede groep van deskundigen** die in hun professioneel leven actief betrokken zijn bij de kust en de zee, en dit op Europees, nationaal, regionaal, of lokaal niveau.
- Vertegenwoordigers van de **bedrijfswereld en innoverende** krachten (bv. Flanders Maritime Cluster)

Het Compendium richt zich **niet** op

- **Het brede publiek.** Het reikt een overzicht en samenvatting aan die vervolgens op gepaste wijze kan doorvertaald worden naar het niveau van een ander doelpubliek (bv. leerkrachten, gidsen en pers).

5. Structuur en Producten

5.1. Verankering/inbedding in bestaande structuren

Het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ) treedt op als initiatiefnemer en trekker van het Compendium (zie verder 'proces'). Het VLIZ is het coördinatie- en informatieplatform voor zeewetenschappelijk onderzoek in Vlaanderen. Het zeewetenschappelijk landschap waarbinnen het VLIZ actief is, kenmerkt zich door een brede waaier van expertise. Ruim 100 groepen – met méér dan 1.000 gespecialiseerde medewerkers - wijden zich aan het bestuderen van diverse aspecten van kust en zee. Het betreft een 80-tal groepen in Vlaanderen of op federaal niveau, de overige 20 situeren zich in het Franstalige landsgedeelte. De universiteiten zijn het best vertegenwoordigd met in Vlaanderen 57 en in Franstalig België 26 onderzoeksgroepen (goed voor respectievelijk 600 en 130 wetenschappelijke medewerkers). Hierbij komen nog ruim 300 medewerkers die verbonden zijn aan de 25 onderzoeksgroepen in Vlaamse (13) en federale (12) wetenschappelijke instellingen.

De strategische doelstellingen van het VLIZ zijn:

- 1) Het bevorderen van het Vlaamse zeewetenschappelijk onderzoek.
- 2) Het fungeren als internationaal aanspreekpunt op zeewetenschappelijk vlak.
- 3) Het bevorderen van de internationale uitstraling van het Vlaamse zeewetenschappelijk onderzoek.
- 4) Het bevorderen van de visibiliteit van het Vlaamse zeewetenschappelijk onderzoek naar het grote publiek toe door vulgarisering en sensibilisering.

- 5) Het - gevraagd en ongevraagd - aanleveren van wetenschappelijke informatie over de zee aan beleidsverantwoordelijken zodat zij deze kunnen gebruiken in hun beleidsvorming inzake mariene aangelegenheden.

Het ontwikkelen van een Compendium met een integrerende en communicatieve functie, sluit naadloos aan bij de strategische doelstellingen van het VLIZ, in het bijzonder zoals vastgelegd in artikel 3.4. van de statuten van het VLIZ (28/12/2005)³. Deze strategische doelstellingen zijn bovendien opgenomen in het convenant tussen de Vlaamse regering en het Vlaams Instituut voor de Zee, zoals bij decreet vastgelegd in artikel 42 van het BS 28.07.2010. Verder ligt het uitwerken van dit Compendium ook in het verlengde van de besluiten van de institutionele evaluatie van het VLIZ (IDEA Consult 2009), de aanbevelingen van een internationaal expertenpanel en het zelf-evaluatierapport van het VLIZ (luik Cijfers&Beleid) ter voorbereiding van de derde beheersovereenkomst (periode 2011-2015).

Om de strategische doelstellingen te realiseren wordt het VLIZ ondersteund door de Wetenschappelijke Commissie en de Raad van Bestuur. De Wetenschappelijke Commissie van het VLIZ adviseert de Raad van Bestuur over alle wetenschappelijke en wetenschapsondersteunende activiteiten van het VLIZ en ondersteunt de vereniging bij het formuleren van kwalitatief en wetenschappelijk gefundeerd advies. De Wetenschappelijke Commissie kreeg sinds oktober 2010 een nieuwe structuur bestaande uit drie met elkaar verbonden en elkaar versterkende onderdelen: de wetenschappelijke kerngroep, de klankbordgroep en expertengroepen.

De wetenschappelijke kerngroep heeft tijdens de vergadering van 2 december 2010 kennis genomen van het conceptvoorstel 'Compendium voor kust en zee' (blauwdruk, versie van 17 november 2010), en aanbevelingen geformuleerd. De raad van bestuur van het VLIZ heeft op 8 december kennis genomen van het conceptvoorstel en van de aanbevelingen van de wetenschappelijke kerngroep. De aanpassingen aan de blauwdruk op basis van de aanbevelingen van de kerngroep en op basis van de bilaterale bevraging werden in rekening gebracht en ter goedkeuring voorgelegd in de daaropvolgende vergadering van de wetenschappelijke kerngroep (17 maart 2011). Met de goedkeuring van de kerngroep, werd advies gegeven vanuit deze kerngroep naar de raad van bestuur van het VLIZ om de eindversie van de blauwdruk te bekrachtigen (vergadering van 27 april 2011). Dit gaf het signaal voor het uitwerken van een draaiboek, referentietermen voor co-auteurs en de communicatiestrategie (incl. uitbouw van de website). Deze laatste aspecten worden ter goedkeuring voorgelegd aan de klankbordgroep van 16 juni en de raad van bestuur van 22 juni 2011.

5.2. Bouwstenen

Het Vlaams Instituut voor de Zee treedt op als initiatiefnemer en trekker van het Compendium, en verzorgt een deel van de inhoudelijke inbreng op basis van eigen gegevens. Anderzijds steunt het Compendium ook op gepubliceerde en of publiek gestelde gegevens en tijdsreeksen die veelal 1) niet specifiek voor kust en zee gerapporteerd worden (bv. wegens aggregatie op een hogere ruimtelijke schaal) of 2) traditioneel hun weg niet vinden naar de rapportages of informatieverstrekking in de mariene/maritieme sfeer (bv. technische wetenschappelijke publicaties en de bijdrage van zee-gerelateerde tewerkstelling of bruto binnenlands product).

Gedurende het productieproces van het Compendium wordt gebruik gemaakt van de volgende bouwstenen:

- Wetenschappelijke publicaties en rapporten (inclusief gerapporteerde tijdsreeksen)
- Beleidsdocumenten

³ artikel 3.4 van de statuten van het VLIZ (28/12/2005), stelt als één van de kerntaken van het VLIZ "Het - gevraagd en ongevraagd - aanleveren van wetenschappelijke informatie over de zee aan beleidsverantwoordelijken zodat zij deze kunnen gebruiken in hun beleidsvorming inzake mariene aangelegenheden".

- Indicatoren en tijdsreeksen in het kader van sectorale rapportage
- Afgeleide communicatieproducten
- Niet-conventionele databronnen (bedrijven, middenveldorganisaties, hobbykringen, amateurs, gepassioneerde individuen,...)

Het eindproduct 'Compendium' zal uit verschillende componenten bestaan en wordt tweetalig uitgegeven: in het Engels (lingua franca van de wetenschap) en in het Nederlands (cfr. Voogdij-overheden VLIZ).

- Een uitgebreid achtergronddocument / background document (digitaal)
- Een focusdocument / focus document (max. 30-40 blz., in gedrukte vorm)
- Een samenvatting / executive summary (max. 3 blz., in gedrukte vorm)
- Bundeling van tijdsreeksen (digitaal)
- Communicatieproducten binnen de bestaande VLIZ dienstverlening (informatieve fiches, zeecijfers, De Grote Rede,... zie communicatiestrategie)
- Nieuwe afgeleide communicatieproducten, zowel op vraag van de eindgebruikers als op eigen initiatief (presentaties, brochures, leervormen, vertalingen,...).

5.2.1. Wetenschappelijke rapporten als bouwstenen

Gepubliceerde wetenschappelijke rapporten vormen de fundamenteën van het Compendium. De relevante wetenschappelijke informatie die uit deze rapporten geëxtraheerd wordt, wordt als bron geciteerd en digitaal beschikbaar gemaakt (in de module 'Literatuur' van het [Integrated Marine Information System, IMIS](#), en het hieraan gekoppelde Open Marien Archief, OMA). Het Compendium heeft niet als doel een allesomvattend overzicht te geven van het wetenschappelijk onderzoek dat uitgevoerd is/wordt. Het richt zich in de eerste plaats op beleidsrelevant onderzoek en tracht de resultaten ervan toe te lichten en als bouwsteen te gebruiken. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat elk van deze publicaties intern verder verwijst naar het onderzoek dat aan de grond ligt van het geciteerde werk. Het Compendium tracht op basis van de wetenschappelijke publicaties de huidige stand van zaken te schetsen en kansen voor de toekomst aan te geven. De aangereikte informatie geeft - waar beschikbaar - de grenzen aan waarbinnen het systeem kan evolueren (draagkracht). Verder wordt ook informatie gebundeld die aangeeft wat de mogelijke effecten zijn van bepaalde keuzes en ingrepen in het systeem.

5.2.2. Beleidsdocumenten als aansturing

Naast de wetenschappelijke rapporten wordt relevante informatie voor het Compendium uit bestaande beleidsdocumenten aangereikt:

- Maatschappelijke vragen en beleidskwesties (probleemstelling).
- Maatschappelijke- en beleidskeuzes (aangeven op welke manier die keuzes worden nagevolgd).
- Streefdoelen en/of kosten-baten analyses.

Het is hierbij geenszins de bedoeling dat het Compendium richting geeft aan maatschappelijke en beleidskeuzes. De aangereikte informatie bakent de randvoorwaarden af en duidt de doelstellingen aan van de gemaakte beleidskeuzes en zijn in die zin richtinggevend voor het Compendium.

De selectie bevat onder meer: strategische ontwikkelingsplannen voor de Vlaamse havens, het nationaal operationeel plan (NOP) voor de visserij, ontwikkelingsstrategieën voor de productie van energie op zee, de strategische doelstellingen voor zandwinning op zee, Kust Actie Plan, het MINA3 plan, de langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium, het Masterplan Noordzee, de doelstellingen onderschreven in regeerakkoorden, de

Europese (kader)richtlijnen en de door België ondertekende internationale conventies, de aanbevelingen en zeewetenschappelijke uitdagingen en prioriteiten zoals aangegeven in de 'Ostend Declaration',...

Het hoofdstuk 'Raakvlak wetenschap en beleid' (zie verder) in het Compendium zal een overzicht en omschrijving bevatten van de bevoegdheidsverdelingen op zee en de graad van opname van onderzoeksresultaten in de strategische beleidsdocumenten toelichten in het kader van de huidige vraagstukken en probleemstellingen.

5.3. Samenhang met andere indicatorrapportages

Het Compendium geeft (in het achtergronddocument) de verbanden en samenhang aan met andere rapportages op lokaal en Europees niveau. Voorbeelden van deze rapportages zijn:

- Rapportages op Europees en internationaal niveau (niet-exhaustieve lijst): International Maritime Organization IMO en de MARPOL verdragen, OSPAR State of the Coast rapportage (Oslo-Paris Convention), Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas (ASCOBANS), International Council for the Exploration of the Sea (ICES), rapportages en cijfergegevens van het Directoraat-Generaal MARE (scheepvaart, maritiem transport, visserij, tewerkstelling, andere...), het Europees Milieu Agentschap ('European State of the Coast'), informatiesystemen voor de Kaderrichtlijn water ('WISE' en 'WISE marine'), EUROSTAT, Europese rapportage voor de Natura 2000 gebieden, overstromingsrichtlijn, zwemwaterkwaliteitsrichtlijn, luchtkwaliteitsrichtlijn, nitraatrichtlijn, niet-endemische soorten etc.
- Algemene directie voor de statistiek en economische informatie (ADSEI), België (bevolking, tewerkstelling,..)
- Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen en Jaarverslagen van de Havencommissie
- Westtoer en Toerisme Vlaanderen (toerisme en recreatie)
- Vlaamse milieumaatschappij: MIRA, milieurapportage
- Departement Landbouw en Visserij: Dienst Zeevisserij (Dept. Landbouw en Visserij), aanvoer, besomming en uitkomsten van de visserij
- Departement Landbouw en Visserij: LARA (partim visserij), landbouw- (en visserij-)rapportage
- Schelde-evaluatierapportage van de werkgroep onderzoek en monitoring, Vlaams Nederlandse Schelde Commissie
- Instituut voor Natuur en Bos Onderzoek INBO: NARA, natuurrapportage
- Coördinatiepunt duurzaam kustbeheer CDK: Kustkompas (duurzaamheidsindicatoren voor de kust) en Kustatlas (interactieve kartografische applicatie)
- Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium (BMM/KBIN) (Federaal milieurapport 2004-2008)
- Nationale Bank van België (NBB): reeks Working Papers 'Economisch belang van de Belgische Havens'.
-

6. Organisatie en Planning

6.1. Organisatie

Voor de realisatie van dit project wordt uitgegaan van een dynamische interactie tussen co-auteurs, lectoren en de expertengroep met het VLIZ-team, met inhoudelijke aansturing door de wetenschappelijke kerngroep (figuur 2). Het uiteindelijke resultaat wordt naar buiten gebracht als een gezamenlijk product waarin de bijdragen van de

deelnemende instellingen expliciete erkenning zal genieten op basis van het co-auteurschap. Bij de communicatie rond het Compendium wordt ook continu aandacht besteed aan het collectieve karakter van deze prestatie (zie communicatiestrategie).

Expertengroep

De referentietermen en de samenstelling van de expertengroep worden voorgelegd aan de wetenschappelijke kerngroep, gevalideerd en vervolgens bekrachtigd door de raad van bestuur. De experts zijn personen die hun visie en deskundigheid ter beschikking willen stellen. De expertengroep bestaat uit een evenwichtige vertegenwoordiging van personen uit het beleid en uit de wetenschappelijke wereld en omvat een aantal co-auteurs, het VLIZ-team en mogelijks ook leden van de wetenschappelijke kerngroep.

De experts krijgen een adviserende rol bij de opmaak van het Compendium. De expertengroep zal op regelmatige tijdstippen de vorderingen van het product evalueren, de te volgen strategie bijsturen en rapporteren aan de kerngroep.

Co-auteurs

De auteurs werken mee aan de samenstelling van het kennisdocument, schrijven waar wenselijk mee aan de teksten voor het document op basis van de wetenschappelijke publicaties, of sturen de teksten aan (richtlijnen geven aan VLIZ-team om inhoud te schrijven). De samenstelling van de onderwerpen/thema's van het kennisdocument gebeurt door de expertengroep. Co-auteurs kunnen deel uitmaken van deze expertengroep.

De co-auteurs ontvangen geen vergoeding voor hun medewerking. Bij de afwerking van de teksten houden de co-auteurs rekening met de opmerkingen van de lectoren en het VLIZ-team.

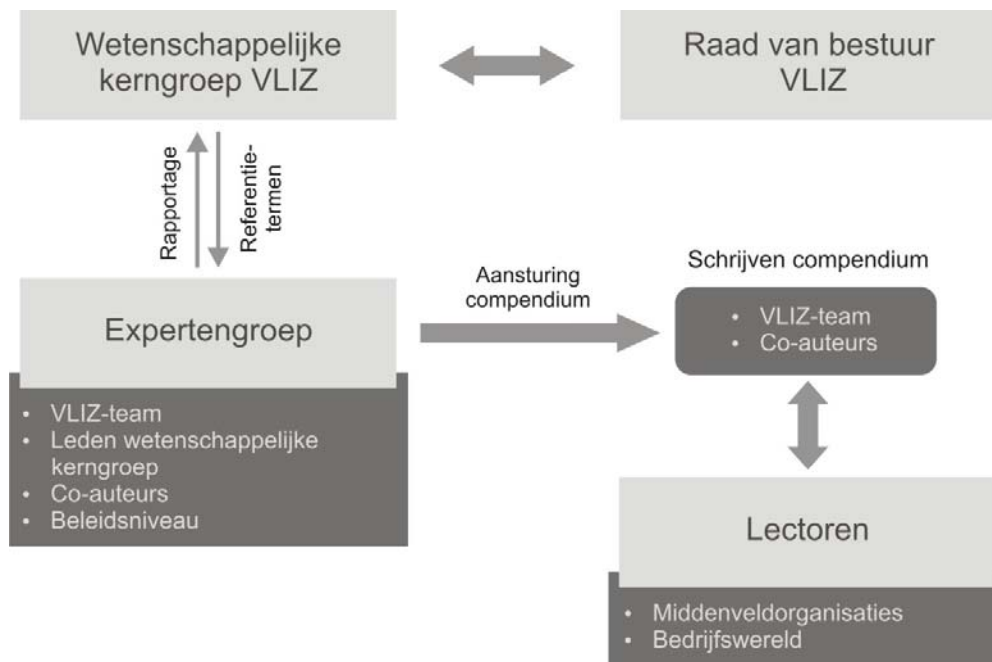
Lectoren

Lectoren worden uitgenodigd om de teksten van het uiteindelijke document en de interpretatie van de resultaten kritisch na te lezen. Lectoren komen meestal uit het middenveld, de bedrijfswereld en het beleid. Deze lectorenronde beoogt het document meer draagkracht te geven en de bruikbaarheid te verhogen.

VLIZ-team

Het VLIZ-team is de penhouder bij het schrijven van de inhoud, en staat in voor de dagdagelijkse opvolging van volgende processen:

- Het identificeren en contacteren van co-auteurs
- Het coördineren van de bijdragen van de co-auteurs
- Het verzorgen van de project-communicatie tussen de co-auteurs, en de expertengroep
- Het verzorgen van de voortgangrapportage aan de expertengroep en de wetenschappelijke kerngroep van het VLIZ.
- De eindredactie van het Compendium en de indicatorenrapportage en gerelateerde informatiedragers en producten



Figuur 2. Een schematische voorstelling van het productieproces van het Compendium.

6.2. Tijdsplanning

De belangrijkste stappen van het productieproces van het Compendium worden weergegeven in onderstaand overzicht. De tijdsplanning en het productieproces zijn in meer detail uitgewerkt in het draaiboek en bijhorend gantt-schema (in bijlage). De publicatie van de eerste versie van het Compendium is voorzien in november 2013. Een eerste actualisatie wordt beoogd eind 2015. Vanaf dan wordt het Compendium 5-jaarlijks, in het najaar, gepland (2015, 2020,...).

Fase 1: Voorbereidingen concept (oktober-mei 2011)

- Opmaak blauwdruk voor intern overleg, bevragingronde in wetenschappelijke kerngroep en bij sleutelfiguren
- Opmaak herziene blauwdruk ter goedkeuring van wetenschappelijke kerngroep en raad van bestuur

Fase 2: Planning van uitvoering (mei 2011-december 2011)

- Opmaak draaiboek (zie bijlage)
- Referentietermen en samenstelling expertengroep (zie bijlage)
- Opmaak communicatiestrategie (zie bijlage)
- Voorstel afstemming informatie- en datasystemen binnen het VLIZ

Fase 3: Uitvoering (mei 2011-oktober 2013)

- Uitvoering interne en externe communicatiestrategie (volledige looptijd project)
- Stroomlijnen van de informatie- en datasystemen binnen het VLIZ en uitvoering van bibliometrische studie
- Opmaak concept: concrete doelstellingen, structuur en inhoud met terugkoppeling naar expertengroep (vergadering 1 en 2) en interne revisie

- Opmaak definitieve teksten met contactname co-auteurs. Terugkoppeling tijdens expertengroep vergadering 3 en 4, en lectorenronde
- Eindredactie en druk

Fase 4: Lancering, verspreiding en evaluatie (november 2013-...)

7. Voorstel inhoud Compendium

Het Compendium wordt een tweetalige (Nederlands en Engels) publicatie. Vanaf de eerste actualisatie in 2015 wordt het kennisdocument verbonden aan een 5-jarige cyclus van publicatie (2013, 2015, 2020,...). De indicatoren (website) worden in de mate van het mogelijke, jaarlijks geactualiseerd.

Inhoud van Compendium (figuur 3)

Hoofdstuk 1: OVERZICHT ZEEWETENSCHAPPELIJK LANDSCHAP

- Een beschrijving van het zeewetenschappelijk landschap (inclusief korte historiek) in Vlaanderen en in België. Dit beschrijvend deel geeft een overzicht van de omvang, de organisatie en de evolutie in de 'mariene expertise' voor de verschillende onderzoeksdomeinen in Vlaanderen en in België. De financiering en middelen, de evolutie in financieringsbronnen (Internationale en Europese financieringsinstrumenten, federale en Vlaamse overheid,...). Naast organisatie en middelen wordt ook een beschrijving gegeven van datastromen en netwerken.
- Een interactief schema met een overzicht van het huidige zeewetenschappelijk landschap dient als inleiding tot het hoofdstuk, en zorgt voor de doorverwijzing naar het geactualiseerde [Integrated Marine Information System, IMIS](#).
- Analyse van de publicaties (Belgische Mariene Bibliografie en het Open Marine Archive, bibliometrie), datasets, projecten en evenementen van de mariene en maritieme onderzoeksgroepen.
- Een beschrijving en analyse van de bestaande wetenschappelijke kennis (onderzoek en monitoring). Deze analyse wordt georganiseerd in aansluiting met de 10 hoofdthema's van het document 'Eurocean 2010: Grand Challenges for Marine Research in the Next Decade' en de verdere uitwerking hiervan in de publicatie 'Navigating the Future IV' door de Marine Board – European Science Foundation (publicatie verwacht eind 2011). In deze documenten komen onder meer volgende thema's aan bod:
 - o Klimaatwijziging
 - o Functioneren van mariene ecosystemen
 - o Energie uit zee
 - o Voedsel uit mariene bronnen
 - o Maritiem transport
 - o Ruimtelijke planning op zee
 - o Oceanen en menselijke gezondheid
 - o Nieuwe uitdagingen en opportuniteiten
 - o Mariene observaties en informatiesystemen
 - o Mariene onderzoeksinfrastructuren
 - o Onderwijs en divulgatie

Naast de lokale invulling van de hierboven vermelde uitdagingen voor het mariene en maritieme onderzoek in de toekomst wordt ook ander relevant onderzoek in Vlaanderen in de kijker geplaatst (bv. Maritiem erfgoed, socio-economisch onderzoek,...).

- Het in kaart brengen van kennishiaten, knelpunten en kansen voor onderzoek in de toekomst.

Hoofdstuk 2: (DUURZAAM) GEBRUIK

Voor hoofdstukken 1 en 3 zal voornamelijk worden gebouwd op gegevens die binnen het VLIZ gegenereerd worden. Hoofdstuk 2 daarentegen is vooral gericht op het bundelen en thema- en sectoroverschrijdend integreren van informatie en gegevens. Voor de uitwerking van dit hoofdstuk steunt de expertengroep sterk op de bestaande samenwerkingsovereenkomsten met bevoegde instanties, binnen het netwerk van het VLIZ en daarbuiten. Hoofdstuk 2 heeft een nauwe aansluiting met de indicatorrapportage op de website, en bezit in de eerste plaats een portaalfunctie voor het aanreiken en toegankelijk maken van bestaande informatie, gegevens en tijdsreeksen.

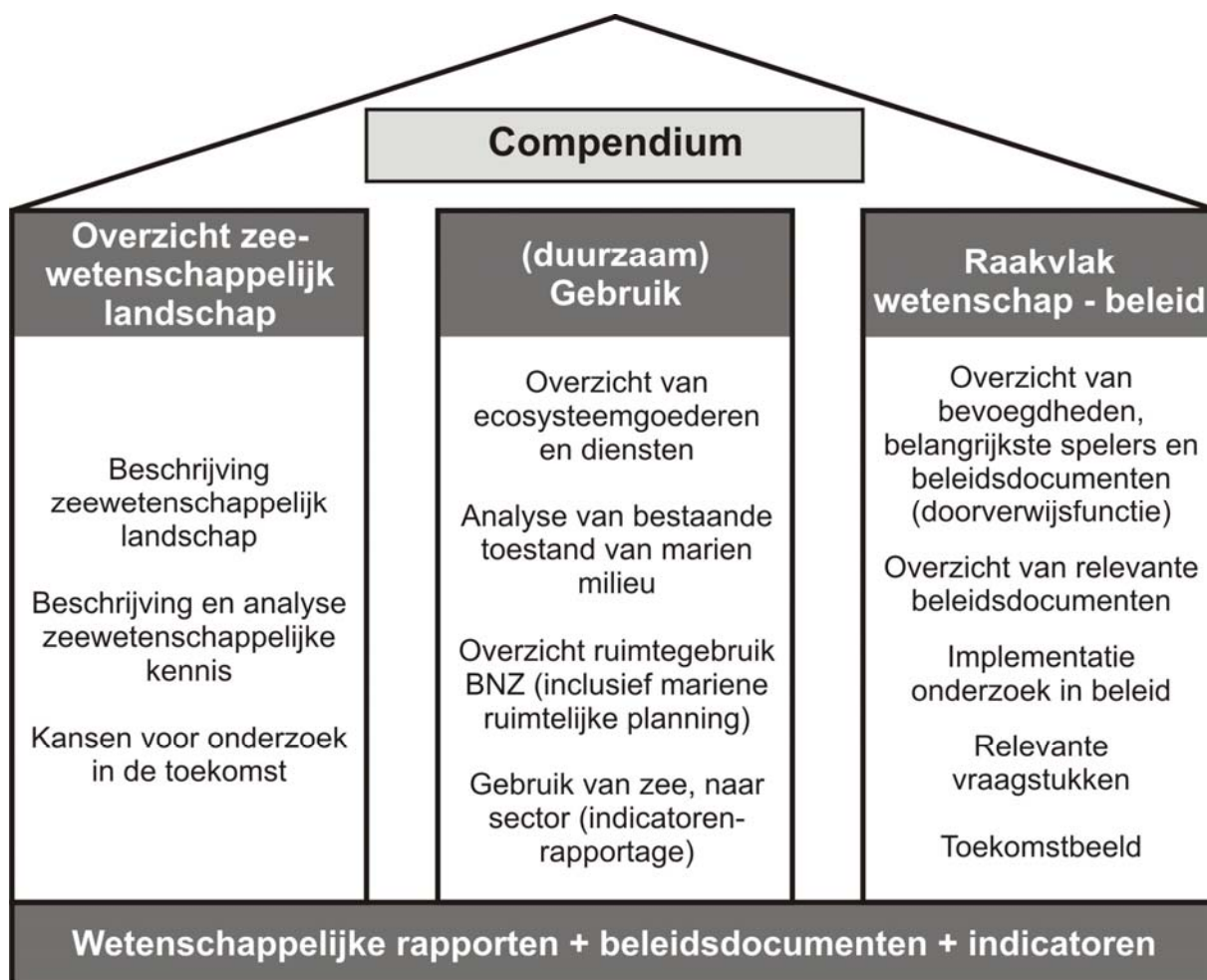
- Gebruik van de kust, zee en estuaria naar sector. Voor de indeling van dit subhoofdstuk wordt aansluiting gezocht met de thema's en structuur van de geactualiseerde kustatlas.
 - o Visserij, landbouw en aquacultuur
 - o Energie, industrie en bedrijven (incl. transport infrastructuur zoals leidingen en kabels)
 - o Maritiem transport, scheepvaart en havens
 - o Zand- en grindwinning, baggeren en storten
 - o Erfgoed en cultuur
 - o Sociale omgeving (en wonen)
 - o Natuur en milieu
 - o Veiligheid tegen overstromingen en klimaatwijziging
 - o Toerisme, recreatie en sport
 - o Militair gebruik
 - o Educatie, onderzoek en innovatie
 - o Schelde-estuarium
 - o Kustzonebeheer
- Bij de rapportage van deze thema's wordt steeds eenzelfde stramien gehanteerd:
 1. Een inleiding waarbij het belang van elk thema geschetst wordt in een Europees/internationaal kader.
 2. Beleidscontext en ruimtegebruik: Een overzicht van de relevante juridische documenten, bevoegde instanties, processen (bijv. aanvraag domeinconcessies en milieueffectenrapportages)... en het hieraan gekoppelde ruimtegebruik in het studiegebied (kaartmateriaal).
 3. Maatschappelijk belang: Een overzicht van het socio-economische belang van de verschillende thema's en sectoren (productie, toegevoegde waarde, tewerkstelling, ...).
 4. Huidige toestand (indien van toepassing)
 5. Impact: een olijsting per thema van de relevante impacten zowel op ecologisch als op socio-economisch vlak.
 6. Duurzaam gebruik: Een overzicht van maatregelen die de impact van de gebruiksfuncties opvolgen (bijv. monitoringsprogramma's), mitigeren of trachten te vermijden.
- De integratie van de verschillende gebruiksfuncties van de kust en zee wordt enerzijds bewerkstelligd door het gebruik van kruisverwijzingen bij de thematische rapportages. Anderzijds komt het samengaan van de verschillende sectoren aan bod bij het toelichten van de stand van zaken met betrekking tot mariene ruimtelijke planning en geïntegreerd beheer van kustgebieden.

- Een (schematisch) overzicht van de ecosystemen en ecosysteemdiensten en producten en een verwijzing naar de 'toestand van het milieu' (Federale milieurapportage, partim Belgisch deel van de Noordzee KBIN-BMM).

Hoofdstuk 3: RAAKVLAK WETENSCHAP EN BELEID

Met dit hoofdstuk wil men de huidige vraagstukken in de mariene en maritieme sfeer in de kijker plaatsen die op basis van wetenschappelijke inzichten en met een geïntegreerde visie benaderd worden:

- Een inleidend overzicht van de bevoegdheden en de belangrijkste spelers (interactieve schema's die doorverwijzen naar [IMIS](#)) op multilateraal, Europees, Belgisch en Vlaams niveau.
- Een inleidend overzicht van bestaande relevante beleidsdocumenten die een geïntegreerd maritiem/marien beleid nastreven en ondersteunen.
- Een inschatting van de graad van implementatie/opname van onderzoek ter ondersteuning van een geïntegreerde benadering in het marien/maritiem beleid.
- Relevante vraagstukken voor het Vlaams/Belgische beleid op zee, in de kustzone en estuaria (selectie van een aantal thema's die bekend staan als actuele dossiers en/of belangrijke aandachtspunten voor de toekomst).
- Toekomstbeeld: overzicht van bestaand toekomstonderzoek en scenario's voor de beleidsvoorbereiding (met verwijzing naar scenario's van bv. IPCC, MIRA en andere, visiedocumenten en documenten in de strekking van 'navigating the future').



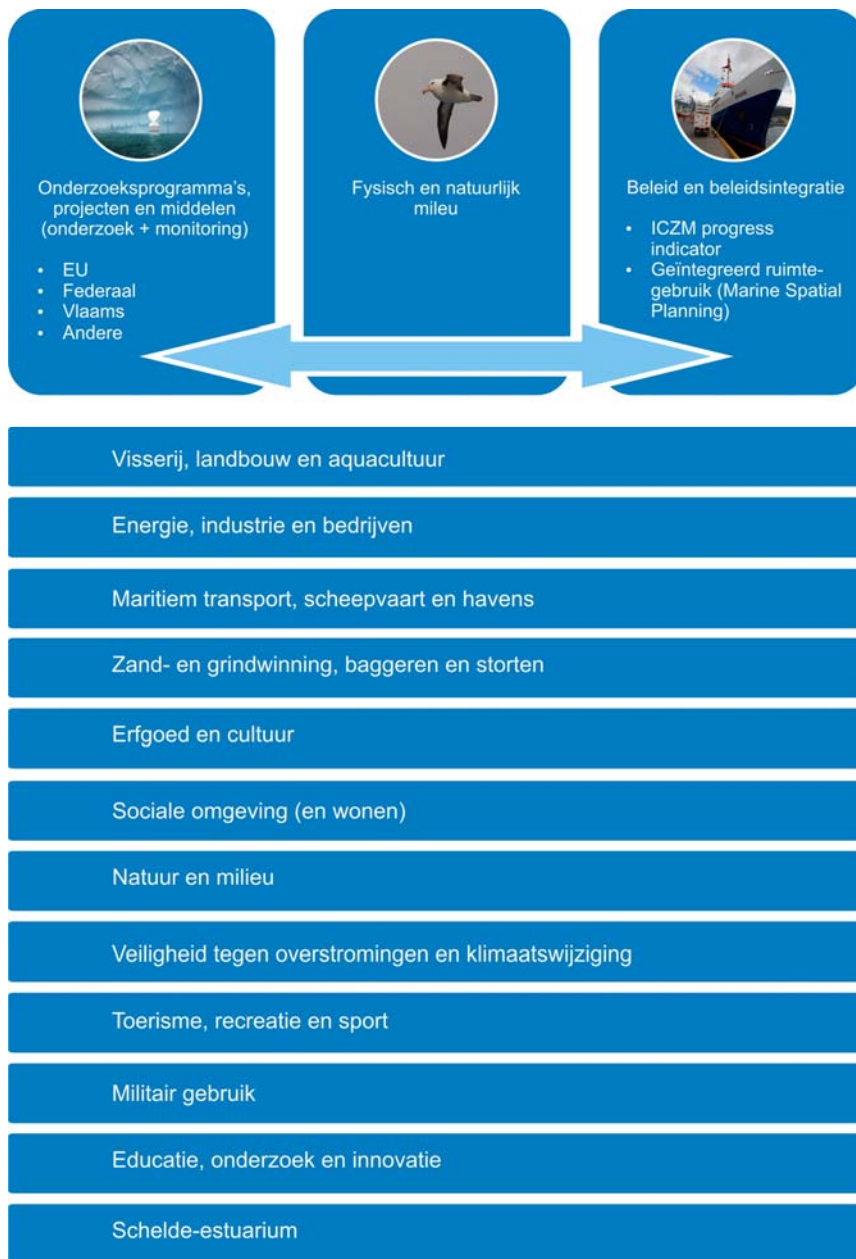
Figuur 3. Een schematische voorstelling van de inhoud van het Compendium.

8. Voorstel indicatorenrapportage

a. Opbouw:

Omschrijving: de indicatorenrapportage wordt als een op zichzelf staand product beschouwd in de communicatiestrategie. Hiermee beantwoordt het team de vraag van een segment van de gebruikers voor een rechtstreekse toegang naar de cijfermatige informatie 'binnen handbereik'. De indicatorenrapportage wil een portaal bieden naar bestaande - veelal thematische/sectorale - indicatoren die relevant zijn voor kust en zee. Hierbij wordt er gewaakt over de zichtbaarheid van de primaire bronnen van deze indicatoren (experten en hun instellingen).

De indicatorenrapportage volgt een logische thematische opbouw waarbij een structuur gehanteerd wordt met een aantal algemene beleidsindicatoren (figuur 4, verticale blokken bovenaan) en specifieke thema-indicatoren (figuur 4, horizontale blokken onderaan).



Figuur 4. Voorstel voor de thematische opbouw van de indicatorenrapportage met bovenaan de algemene beleidsindicatoren (de 3 verticale blokken) en onderaan de specifieke thema-indicatoren (de 12 horizontale blokken).

b. Inhoud:

Het voorstel bestaat eruit te werken met digitale en dynamische 'factsheets' (bv. volledig aangestuurd door een databank) waarin volgende aspecten aan bod komen:

- Naam van de indicator

- Kernboodschap
- Streefdoel
- Grafiek (tijdreeks en aanduiding van streefdoel)
- Bronnen
- Metadata
- Andere figuren
- Wettelijk kader en beleidscontext
- Kansen en bedreigingen (inclusief koppeling naar andere indicatoren in de lijst)
- Technische fiche (incl. Evaluatie van de indicator, de data, ...)

